

Микола Жулинський, Павло Мовчан, Микола Стороженко, Віра Кулеба-Барінова під час презентації альбому «Мій Шевченко. Есе. Мистецькі твори за мотивами поезії Т. Г. Шевченка» в Національній академії мистецтв 6 березня 2015 року

Віру Кулебу-Барінову й Миколу Стороженку пов'язувала велика життєва й творча доля. Тож пані Віра звернулася до свого колеги по художній академії, сусіда, учителя й товариша зі сповненим емоцій листом. Його ми публікуємо нині за згодою авторки й родини Миколи Стороженка. Він прочитав його й сказав, щоб пані Віра зачитала послання і студентам. А їй подарував коштовний альбом «Мій Шевченко. Есе. Мистецькі твори за мотивами поезії Т. Г. Шевченка» з промовистим дарчим написом: «*Великій Доньці України, що відданістю свого вогненного таланту в своїх видатних творах возвеличила рідну Матір. Вірі Іванівні й Усій прекрасній Сім'ї з іменем Барінови-Кулеби.*

Уклінно М. Стороженко.
30.03.15 р.».

Альбом побачив світ у видавництві «Майстер книг» у Києві завдяки меценатам Мирославу та Андрію Балдісам. Куратор проекту — Володимир Петрашик.

Віра Кулеба-Барінова Миколі Стороженку: Вас об'єднав Господь Бог із Видимим і Невидимим

«Пишу свої вражіння, розуміння альбому-кобзаря «Мій Шевченко» Миколи Стороженка. Не можу спокійно дивитись ілюстрації, читати геніальні слова як Тараса Шевченка, так і Миколи Стороженка. Кожний відчує по-своєму, зрозуміє, а може, й ні, виданий цей альбом. Виданий саме в дні великої напруги, великого горя, великого піднесеного духу українського народу. Хотілося би великими полотнами друкувати й по всій Україні показувати Шевченка в розумінні нашого великого майстра, учителя Миколи Стороженка.

Так. Альбом ось лежить у мене на столі. Як до ікони, підходжу відкрити великий футляр кольорів землі. На ньому тоненька золота ніби рамочка, в якій портрет юнака, котрий торкнувся струни тоненькими пальцями правих, як нервами. Я відчула звук із землі. Відкрила знову той самий портрет. Так, це він, це Шевченко Тарас, це Стороженко Микола. Слова «Мій Шевченко». Справді мій! Ні, то Миколи Стороженка. Година ночі. Я вже не можу заснути. Гортаю сторінки й бачу себе дитиною біля мами, яка відкриває в темній комірці скриню. Там полотно, біле й ще сирове, там сорочки моїх пращурів, там таємність, загадка. Здається, розкрита земля, чується музика, натягнуті струни, чується запах давнини. Може, так і задумав видати альбом «Мій Шевченко» Микола Стороженко.

Ось у русі землі, у русі його полотна та Мати. Моя. Його. Наша. Притиснула до грудей немовля. Воно, як пуп'янок, насолоджується любов'ю матері. Погляд її глибоких очей опущений до дитяти, а лівою рукою, долонею до нас, вказує на них, на ті дороги скручених сувоїв полотен. Вона знає, що це дитя піде боротися, піде віддавати своє життя за життя людства. Той кобзарик, той ангелик уже звуками бандури подає знак життя. А далі на білому чистому папері маленькою цяточкою той наш поет-Кобзар Тарас Шевченко. Високе чоло, як світло небесне, дивиться в себе. А ось виходить із альбому невагомий, неземний. Вічний Шевченко. Він Пророк, він вказує, куди йти, він написав, він опускає перо й листочок паперу, на якому написані ті геніальні слова, думаю, «Заповіти». За плечима, як зібране полотно, як ті папери змальовані, списані притримує вона. Та Катерина, та Мати, та Україна, рідна його земля. Думайте, бо великими буквами слова: «Мій Шевченко». У погляді його читаю слово...

«...Сини мої на чужині,
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває...
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає,
А тим часом перевертні
Нехай підрастають
Та допоможуть москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати».

Начетверо розкопана,
Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там схоронили
Старі батьки? – Ех, якби-то,
Якби-то найшли те,
що там схоронили, –
Не плакали б діти,
мати не журилась.

Т. Г. Шевченко.
«Розрита могила» (уривок).

«...ПОБАЧ, ГОСПОДИ, ГОРЕ МОЄ,
бо звеличився ворог!» – плаче Єремія
в любові до народу свого, як по своєму горю:
«...Гнобитель простяг свою руку...
на всі її скарби...
...в святиню її увіходять погани...»

Нехай не голосінням плаче наречена.
Жрицею Музою провидить сон лицарів,
а сон наготовів до пробуду!
А ти, Поете, пером магічним твори містерію:
«Посієш сльози» цілющою росю. Воскреси!
Розкрий могилу квіткою вогню!
Розбуди сльозами – заклинанням:
«...мої щирі сльози, може, зійдуть
І виростуть ножі обоюдні»,

бо «...могили мої милі москаль розриває».
Вандали **«ріжуть»** дух – Боги у гніві.

«Тремтять, о, слуги зла!»

То не померлі!

Не в гріху вони жили,

Жили у духові Пророка. Вони живі!

До нас вони несуть телепатичні хвилі –

промінь, **«не бича Божого»** печать,
а велич битв.

З'єднав Поет ці два світи:

не дав занепасти духу:

«День гніву – він настав!..»

На кару тим, хто сплюндрував усе,
що у колиці сну.

Тепер кроти сліпі рихлять душі
в святій утробі Матері Землі.

Орест (Зеров) М. Повстання мертвих // Українське слово. –
Кн. 2. – К., 1994. – С. 366.

А він, як велике серце незгасимої свічки, мовчки дивиться у Вічність. Він, цей Шевченко, як лик Спасителя, мабуть, мальований Господом Богом. Він нерукотворний.

А хто ж для мене Микола Стороженко? Звісно, Учитель. Ні, для кожного з нас. Нам випало велике щастя бути на цій землі з ним. Від нього йде енергія сили Духу, енергія землі, глибин історії, світло на майбутнє. Ще 1959 року, коли дівчиною 19 літ приїхала учитися до художнього інституту міста Києва, побачила на стіні коридору полотно Миколи Стороженка. Ще тоді мене вразила геніальна картина, його дипломна. Квадратне чорне полотно (не знаю, чи думав тоді молодий випускник за квадрат Малевича). Це земля, земля весни, вона пахне, вона жива. На колінах стоїть чоловік і торкається стебельця зеленого пророслого жита. Тоді я відчула силу картини. Може, то мій батько, може, то людина, послана жити на Землі. З того часу Микола Стороженко був для мене Учителем. Навіть пощастило, адже на 2-му курсі викладав у нас рисунок.

Дорогий Учителю! У кожній Вашій роботі відчуваю Дух, відчуваю розкрите серце землі. Ви знайшли свій шлях, свій почерк. Вас об'єднав Господь Бог із Видимим і Невидимим. Ви піднялись, а з Вами Ваші учні, за ними народ, бо там, у небесах, сила Духу. А тут, на землі, розкрита книга землі, історії, життя

Сказано!

Павло МОВЧАН, голова товариства «Просвіта», під час презентації альбому «Мій Шевченко» М. Стороженка в Національній академії мистецтв України 6 березня:

– Ніхто з художників, окрім Вільямса Блейка, не наважився зробити такі грандіозні ілюстрації до Святого Письма, які створив Стороженко до «Кобзаря». Ці ілюстрації відмінні від усього того, що було зроблено до нього... Блейк, на відміну від інших, зробив ще й коментарі. І Микола Стороженко зробив свої коментарі. Філософські за змістом. Як результат поглибленого особистісного прочитання Шевченка.

Перечитуючи Стороженкову поезію-прозу (як сказав Жулинський), я захоплююся не лише змістом, а й формою. Це, безперечно, новий жанр у нашій літературі.

Колись французький письменник Оскар Мілош, дядько Чеслава Мілоша, Нобелівського лауреата з літератури, видатного польського поета, сказав, що поезія майбутнього – це, очевидно, розмір біблійного дихання. І коли я вкотре перечитав, переглянув Миколу Стороженка, то побачив його унікальні пошуки й знахідку нового ритму у вираженні своїх почуттів.

наших пращурів, життя кожної Матері та її Сина. Ваш портрет матері незабутній. Я можу писати й бачу на кожному листку альбому дедалі ширше й глибше розкриті душі людства. Той рух, як дихання полотна, як дихання тієї Матері, тієї Катерини. Хіба можу забути, як ще в дитинстві сиділи на теплій черені печі, між глиняними коминками, і слухали слова Шевченка? Так, у ті воєнні й повоєнні роки ми, селянські діти, росли з «Кобзарем». Це правда. Не було бібліотек, не було того, що тепер для дітей, а поживтілі листки, обдерта книга «Кобзар» ходила по селу з хати в хату.

«Кобзаря» читали, слухали. Плакали матері, а діти й собі повторювали святі слова: «Поховайте та вставайте»... Ми не розуміли в 4–5 років, хто ж він, той Тарас Шевченко.

Чому його, того «Кобзаря», ховали під подушки, коли заходили в хату чужі люди? Ті, яких називали правителями, виконавцями, «об'їзджиками», партійцями. Вони чужі, а Шевченко – наш. Слава Богу, що дожили ми, діти війни, до того часу, коли можна повісити в хаті ікони, коли можна молитися разом із дітьми, онуками, коли можна малювати того Спасителя, ту Матір, ту Катерину так, як відчуваєш. Ось вона – «Катерина», намальована Стороженком.

Чиста, юна, невагомо свята дитина, ось вона з коромислом над холодною водою. Ми знаємо зі слів Шевченка, що ця вода забере її. У квадраті в правому куті – темне коло, то та її могила. Чи то знала вона, юна красуня, що набрала у відерце тієї води? Чи знала, що наспівували їй ті янголята, зображені над розкритою ніби могилою? Ледь червоний колір, може, наче й зігріє тіло дівчини, над головою якої квіти зеленого віночка. Стороженко з лівого боку розгортає з полотна ту юну Катерину, вона вийшла щаслива, вона пізнала ту тайну любови, ту щирість, те кохання дівоче. Хіба вона винна, що полюбила?! За що

Сказано!

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, директор Інституту літератури, академік НАН України, під час презентації альбому «Мій Шевченко» М. Стороженка в Національній академії мистецтв України 6 березня:

– Микола Стороженко працював над цією книжкою-альбомом майже 20 років. Спочатку він видрукував малу книжку, а потім – більшу. І ці дві книжки є тим сигналом, який він посилає нам...

...Загалом картини Миколи Стороженка справляють враження, що Шевченко у нього в безперервному творчому процесі.

люди її осудили, за що мати й батько мусили вигнати з хати? Я не можу, Миколо Андрійовичу Стороженко, без сліз дивитися на той крик матері-Катерини, коли з рук, з нервів-пальців закутане в пелюшки немовля кинуте на дорогу. Не можу не плакати разом із Катериною, яка мусила лягти живою в могилу. Рух того полотна, рух складок за спиною Катерини – наче її протоптані стежки й дороги. Вона падає, вона несамовито кричить своїм безголосим зображенням на картині Стороженка. А кривдник? Тікає, як підлий боягуз, сміється. Над ким? Над тим сином, над тією чистою любов'ю Катерини... Там – злодієм втікає, своє «лице» показує в кінці поеми.

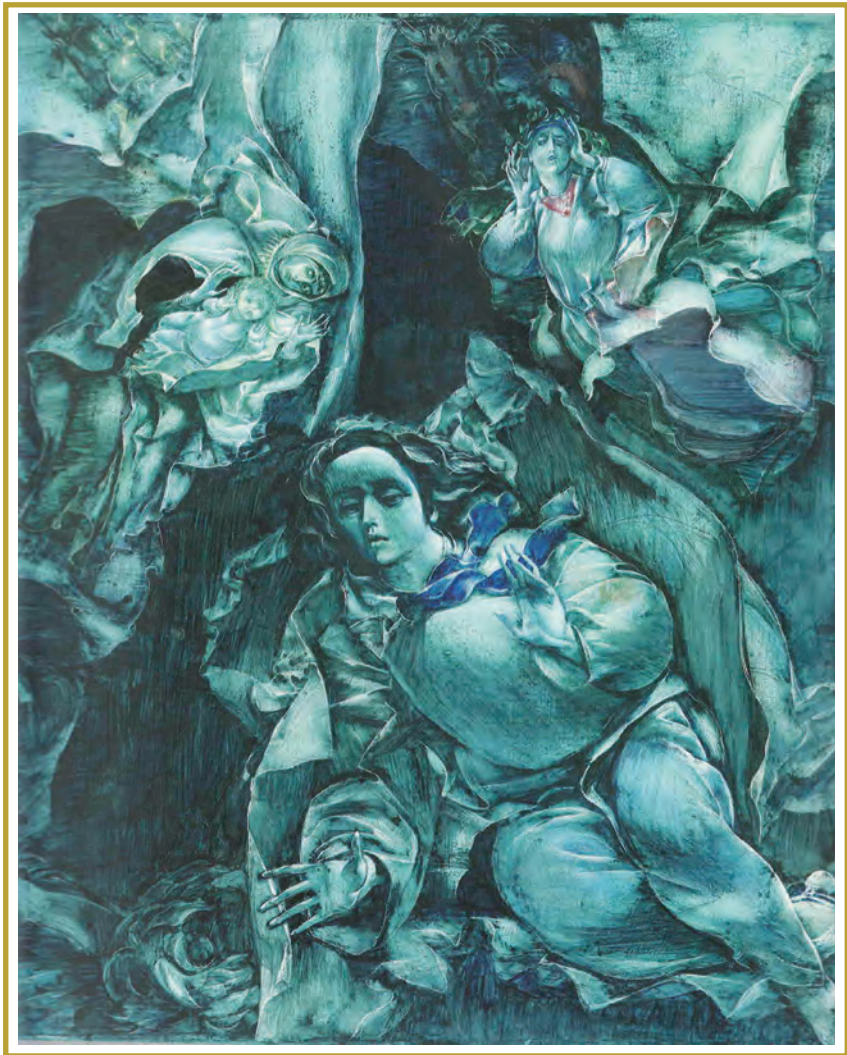
Тобі, Катерино, каже: «Отвяжися!». Та до москалів: «Возьміте прочь! Что ж вы стали?». Стогне беззахисна у відчаї.

Невже потоптана любов земна угодна Богу? А на роздоріжжі – немовля – доріг сповитих в перехресті.

Куди ж дорога приведе ту душу немовляти? Кому в поводири?

Хіба що у поезію у віщу – до «Кобзаря». Та, може, і на картину художника Миколи Стороженка.

Може, і дотепер десь ходє покинутий син тієї матері? Може, і тепер та Наймишка ходє по світу? Чому така доля? Чому не можу спокійно дивитися «розриті душі» в малюнках художника Стороженка? Вони розривають мене. Я не можу уявити, як можна так відчувати, а ще більше – намалювати. Яка передача енергії в кожній ілюстрації! Скільки там руху, скільки нервів! Які образи тих матерів, дівчат! Ні, думається, віками малювали історії світові, передавалися геніями- мистцями, але Стороженко не «реальний», то таки не можу повірити й вірю, що сам Дух Святий, сам Тарас Шевченко водив його руку. Вони передають Вічність. Там об'єднане земне й небесне. Живе й мертво. Воно злите в одне. Пишу й чую того Тараса, коли тільки розкрив немовлям очі на Світ Божий. Пишу й чую його в Каневі, у могилі. А може, його там і немає? Де він? Воскрес? Він у тих малюнках Миколи Стороженка? Чи він у тих словах, у тих піснях, у музиці? Ні, він у душах своєї землі. Як хотілося би, я вже згадую, щоб можна, як у церкві

«Сон»

перед святою іконою, стояти перед хоч однією роботою цього альбому-кобзаря! А можна! Гроші? Надрукувати великими полотнами й розвісити не тільки в НАОМА, а в усіх вузах, де молодь, де наше теперішнє, де майбутнє. Розповідати про те, як художник зображує в русі драперій. Ні, то сувої полотна. Полотно, рушник – то дорога вічна, безкінечна. Вона нелегка, вона покручена, вона не тільки з коліски, вона ніби коловорот Землі у Всесвіті. Як піднімається до небес із землі, із глибини, із Вічності. Хотіла написати про «Наймичку», про матір-Ганну, та не маю слів. Миколо Андрійовичу, мені тяжко, коли дивлюся на Вашу роботу, де

Марко стоїть на колінах, де ті воли ревуть, а мати задубіла.

О, Боже! Що то за світ поета, що то за Душа невмируща?! Так, художник Тарас Шевченко, син землі нашої, народив художника Миколу Стороженка.

Свою маленьку сповідь написала, бо не можу носити в собі, а сповідуватися в храмі Божому перед іконою Матері з дітям буду вічно. Дякую своєму Учителю, нашому. Дай, Боже, здоров'я жити й творити.

Вічна Учениця Миколи Стороженка Віра Кулеба-Барінова.

Квітень 2015 року».

Миколи Стороженка не стало 15 квітня, на 87-му році життя.

Народився він 24 вересня в селі В'язове Конотопського району Сумської області. 1956 року закінчив Київський художній інститут. Близько 40 років викладав у ньому, нині це – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. Професор, дійсний член Академії мистецтв України, народний художник України.

За розписи церкви Миколи Притиска на Подолі в Києві його нагороджено Золотою медаллю Академії мистецтв України. Визначними віхами творчості Миколи Стороженка є монументальне панно «Осяяні світлом» (1978–1989, Інститут фізики НАНУ); композиції «Т. Шевченко і світ» (1988) та «Світло волі» (1989, Національний музей Тараса Шевченка); мозаїка «Україна скіфська – Еллада степова» (1990–1992, пансіонат «Гілея» в смт Лазурне Херсонської області);

сакральні композиції в церкві Миколи Притиска в Києві («Трійця», архангели «Гавриїл», «Михаїл», «Рафаїл», «Уриїл», «Св. Миколай Мерлікійський», «Св. княгиня Ольга», 1998–2000); станкові твори «Орфей і Евридика» (1993), «Офіра Гонти» (1994), триптих «Земний хрест», «Різдво», «Воскресіння» (1995) та інші.

Микола Стороженко ілюстрував видання «Болгарські народні казки» (1976–1977), «Українські народні казки» (1982–1985), а також твори Михайла Коцюбинського, Панаса Мирного, Івана Франка, Лесі Українки.

Створив монументальне полотно «Передчуття Голгофи» (2007–2013).

За ілюстрацію до казки «Котигорошко» з «Українських народних казок» 1988 року удостоєний Шевченківської премії.

Художника нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня та орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня.